

Materyały do historyi leśnictwa polskiego.

Szkoła leśna w Warszawie w latach 1818 do 1832.

(Dokończenie).

Naczelną władzą nad lasami i dobrami narodowemi była Kommissya rządowa przychodów i skarbu na czele której stał Minister prezydujący, którym wówczas był Ks. Drucki Lubecki. W skład komisji przychodów i skarbu wchodziłi jako szefowie leśnictwa: Dyrektor jeneralny lasów rządowych, Hr. Plater i Nadleśny naczelny Baron Brinken. W ich rękach spoczywał rząd dobrami narodowemi. Przy komisji przychodów istniał również osobny wydział lasów, który dzielił się na 3 sekcye: techniczną, administracyjną i rachunkową. Na czele każdej sekcji stał naczelnik, a jemu do pomocy przydzieleni byli urzędnicy, mianowicie: komisarze, sekretarze, adjunkci, mierniczowie, rachmistrze i t. d.

Podział administracyjny lasów rządowych odpowiadał ówczesnemu podziałowi kraju na ośm województw. Przy każdej komisji wojewódzkiej znajdowała się sekcya leśna, w skład której wchodziłi: nadleśny jeneralny jako kierownik sekcji, zarazem naczelnik lasów narodowych całego województwa, Asesor nadleśny i sekretarz.

Lasy każdego pojedynczego województwa, podzielone były na leśnictwa których w całym Królestwie było 71. Każdem pojedynczem leśnictwem zarządzał nadleśny, mniejszemi leśnictwami zarządzali nadleśniczowie (niżsi rangą od nadleśnych).

Leśnictwa znów rozpadały się na strażę nad któremi czuwali podleśni; zaś właściwą służbę ochronną pełnili strażnicy i strzelcy. Tak się przedstawiała w krótkim zarysie organizacya służby leśnej w Królestwie polskiem.

Dla lepszego zrozumienia nieco zawikłanych przepisów art. 25 do 31 post. Nam. musimy śledzić naukę praktyczną i pomieszczenia w służbie uczniów szkoły leśnej, według stopnia ich wykształcenia przedszkolnego.

Wszyscy ukończeni uczniowie szkoły teoretycznej szli przede wszystkim na jeden rok t. z. praktyki niższej, gdzie przebywali bez względu na stopień wykształcenia przez rok jeden. Po ukończeniu tego kursu, obowiązany był każdy uczeń złożyć egzamin i dopiero stopień uzyskany przy tym egzaminie, wspólnie ze studjami przedszkolnemi, decydowały o dalszej karierze ucznia.

Praktykant, który posiadał ukończoną szkołę wojewódzką, jeżeli po pierwszym roku praktyki niższej zdał egzamin z postępem bardzo dobrym, szedł do praktyki wyższej, przy sekcji wojewódzkiej i tam, pod kierunkiem Nadleśnego jeneralnego, spobił się do wyższych posad. Na praktyce wyższej przebywał dwa lata, poczem składał ponownie egzamin. Jeżeli uzyskał postęp bardzo dobry, wówczas wpisywano go do listy kandydatów na nadleśnych jeneralnych czyli wojewódzkich, na assesorów lub radców leśnych i na nauczycieli leśnictwa, pod warunkiem wszakże złożenia egzaminu na Uniwersytecie z nauk administracyjnych, prawa krajowego, matematyki stosowanej, fizyki, chemii i historyi naturalnej

Jeżeli po praktyce wyższej uzyskał stopień tylko dobry, natenczas zapisany został do listy kandydatów na nadleśnych. Na wyższe posady, począwszy od nadleśnego, mogli mieć zatem nadzieję tylko najzdolniejsi i najpracowitsi uczniowie, gdyż postęp bardzo dobry po pierwszym roku praktycznej nauki, był koniecznie do tego potrzebny.

Uczeń z ukończoną szkołą wojewódzką, który po pierwszym roku praktyki zdołał uzyskać postęp tylko dobry, pozostawał jeszcze przez rok w praktyce niższej, poczem poddawał się ponownemu egzaminowi. Jeżeli teraz uzyskał postęp bardzo dobry,

wówczas otrzymywał nominację na Nadleśniczego, jeżeli zaś wykazał tylko postęp dobry, to mimo ukończonej szkoły wojewódzkiej mógł otrzymać tylko posadę podleśnego. Wolno mu jednakowoż było we dwa lata po otrzymaniu posady podleśnego, zgłosić się powtórnie do egzaminu, a jeżeli wtedy dostał postęp bardzo dobry, natenczas umieszczano go na liście nadleśniczych.

Uczniowie bez ukończonej szkoły wojewódzkiej, którzy po pierwszym roku praktyki zdali egzamin z postępem bardzo dobrym, otrzymywali nominacje na leśniczych i nadleśniczych, ci, którzy wykazali postęp dobry, zostawali jeszcze rok na praktyce niższej, poczem następował ponowny egzamin. Ci z uczniów, którzy przy tym egzaminie wykazali postęp bardzo dobry, otrzymywali nominacje na nadleśniczych i leśniczych, uczniowie zaś z dobrym postępem szli na podleśnych.

Możliwem też było przejście do urzędu wyższej klasy, już po ukończeniu studyów i objęciu posady. Wspomnieliśmy już wyżej, że podleśnemu przysługiwało prawo zdawania powtórnie egzaminu przepisanego art. 26, i jeżeli kandydat wtedy uzyskał postęp bardzo dobry, wówczas zapisywano go na listę leśniczych i nadleśniczych, t. j. urzędników o jedną rangę wyższych od podleśnego. Odnosiło się to jednak tylko do tych podleśnych, którzy mieli ukończoną szkołę wojewódzką i dawało możliwość osiągnięcia lepszej posady, kandydatom ze średnim wykształceniem, lecz mniejszemi zdolnościami.

Leśniczy i nadleśniczy miał prawo ubiegać się o posadę nadleśnego, lecz musiał w takim razie w lat cztery po objęciu posady, złożyć dodatkowy egzamin z matematyki, historii naturalnej, fizyki i chemii w takim zakresie, w jakim nauki te udzielane były w szkołach wojewódzkich (art. 41). Oczywiście przepis ten dotyczył tylko tych nadleśniczych, którzy nie mając ukończonej szkoły wojewódzkiej, otrzymali posadę na podstawie bardzo dobrego postępu, wykazanego przy egzaminie po ukończeniu studyów praktycznych. Motywa tego przepisu były zatem inne aniżeli art. 40. Chodziło mianowicie o to, aby ludziom zdolnym i pracowitym, lecz nie posiadającym dojrzałości akademickiej, dać możliwość awansu po uzupełnieniu swych studyów.

Wszystkie te przepisy, uzupełnienia, i t. d. wydają się na pierwszy rzut oka zawikłane. Po głębszem jednak zastanowieniu się, po wnikięciu w ducha tych rozporządzeń, wyjaśniają się

owe pozorne zawikłania, a z całości wyłania się szlachetna i zdrowa myśl, którą kierował się twórca projektu.

Rozumiał on i pojmował doskonale, że uzdolnienie do należytego spełniania każdego urzędu jest niejako wypadkową dwóch zupełnie równorzędnych czynników, mianowicie: należytego wykształcenia, i wrodzonych zdolności. Pragnął więc usilnie zarówno pilnej wytrwałości w nauce, jakoteż wrodzonym talentem dać pole do współubiegania się i popisu

Dlatego też osiągnięcie wyższych posad uczynił zależnem zarówno od wykształcenia przedszkolnego jak i od postępów wykazanych przy egzaminach, a z drugiej strony, umożliwił awans wszystkim zdolniejszym, którzy nie mając studyów ogólnych, mogli przecież przez ich uzupełnienie, rozszerzyć swój zakres działania i los swój poprawić,

Taką była ogólna organizacya szkoły w pierwszym okresie t. j. aż do r. 1825. Mimo pięknych zasadniczych myśli, istniały przecież w ustroju szkoły i niektóre błędy. Błędem takim było mianowicie urządzenie, na mocy którego kandydaci na wszystkie posady od podleśnego aż do radcy leśnego, jednych i tych samych słuchali wykładów, obejmujących naukę teoretyczną w jednym i tym samym dla wszystkich zakresie. Wprawdzie dla nadleśnych, asessorów i t. d. istniała praktyka wyższa, na której studia swoje praktykanci uzupełniali, ale w każdym razie uczynić to mogli tylko w kierunku praktycznym, teoretyczne zaś wykształcenie pozostawało dla wszystkich jednàkie. Urządzenie to przedstawiać musiało wiele stron ujemnych, n. p. przeciążenie wszystkich uczniów takimi przedmiotami, które tylko dla pewnej części wartość mieć mogły.

Reorganizacya, która nastąpiła w r. 1824. miała głównie na celu usunięcie tej wady i do tego zmierzało nowe postanowienie komisji przychodów i skarbu z dnia 12. maja 1824.

Okres drugi od r. 1824 do 1832.

Mimo usilnych poszukiwań, niemogłem ani w czasopismach ówczesnych, ani w dzienniku praw, odszukać oryginału odnośnego postanowienia komisji przychodów i skarbu, zmieniającego dotychczasowy ustrój szkoły; ograniczyć się przeto musimy na wiadomościach podanych w „Sylwanie“ z r. 1829. T. 6. str. 167 i n.

Czytamy tam co następuje:

„Szkoła leśna teoryczna w Warszawie, otrzymała w tym „roku (t. j. 1824) w duchu Postanowienia Namiestnika Królewskiego z dnia 20. stycznia 1818. przez rozporządzenie Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu z daty 12. Maia 1824. nowe wewnętrzne urządzenie. Podzielona ona została na trzy „klasy czyli oddziały naukowe, a to: izby w każdym z osobna „Oddziały sposobie się mogli Uczniowie i Aplikanci do właściwych stopni Urzędów Postanowieniem Namiestnika Królewskiego „z dnia 12. listopada 1816 wskazanych. W szczególności sposobie się odtąd będą :

„a. w Oddziale I. *do klasy pierwszej* Urzędów to iest: na „Podleśnych, Podłowczych, Pisarzów Magazynów drzewnych „i Urzędów leśnych, oraz na Officyalistów leśno-biórowych.

„b w Oddziale II. *do klasy drugiej* Urzędów iakoto: na „Nadleśniczych, Łowczych, Inspektorów i Kontrollorów Magazynów drzewnych, Miernicznych leśnych, adjunktów do urządzenia „Lasów, Sekretarzy przy Nadleśnych Jeneralnych, i Urzędników „leśno biórowych przy Komissyi Rządowej przychodów i Skarbu.

„c. w Oddziale III. *do klasy trzeciej* Urzędów to iest: na „Kommissarzów albo Taxatorów leśnych, Asectorów Nadleśnych, „Professorów szkoły leśney, Naczelników Wydziału lub Sekcyi „leśney przy Kommissyi Rządowej, Nadleśnych Jeneralnych i Nadleśnego Naczelnego.

„Usposobienie przedwstępne do szkoły leśney potrzebne iest następujące :

„*Do Oddziału I.* Ukończenie szkoły wydziałowej lub przynajmniej czwartey klasy Szkoły Woiewódzkiej i nadto udowodnienie przed Radą szkolną, że kandydat w dostatecznym stopniu posiada znościomość nauk na też klasy przepisanych.

„*Do Oddziału II.* Ukończenie zupełne Szkół Woiewódzkich i uzyskanie świadectwa *Doyrzałości Akademickiey*, oraz podobnie przed Radą Szkolną udowodnienie, co do stopnia posiadanych Nauk.

„*Do Oddziału III.* Uzyskanie Patentu Magistra Administracyi w Królewsko-Warszawskim Uniwersytecie i Świadectwa z posiadania w całej rozciągłości Nauk historyi naturalney i matematyki stosowaney.

„Przyięci przez Radę Szkolną do Oddziału I. i II. otrzymują nazwania Uczniów stałych; w Oddziale III. zowią się „Aplikantami.

„Pomieszczenie na Urzędach, ukształconych już w tej Szkole podług dawniejszej Organizacji Kandydatów, iak również przed zapadłem tém rozporządzeniem na uczniów stałych „przyjętych, zależy od Komisji Rządowej, która podług własnego swego z dobrem służby uznania, stanowić w tej mierze „będzie.“

W myśl nowego rozporządzenia komisji przychodów i skarbu, zamieszczono też w Gazecie warszawskiej stosowne ogłoszenie oznajmujące o zmienionych warunkach przyjmowania i o zmianach w ustroju.

Dawniejsze przepisy dotyczące się praktyki, zostały zmienione tylko o tyle, że na praktykę wyższą przy Nadleśnych Jeneralnych mogli iść tylko t.z. *aplikanci*, t. j. kandydaci, którzy wstępując do szkoły na III. Oddział wykazać się musieli studjami uniwersyteckimi.

Nie wiadomo nam niestety, czy wysoce liberalne przepisy rozporządzenia z r. 1818 (art. 40 i 41) o możliwości uzupełnienia studyów już po objęciu posady, zachowane były czy też nie.

W każdym razie widocznem jest w rozporządz. z r. 1824 znaczne podniesienie wymagań co do studyów przedwstępnych.

Wszyscy urzędnicy leśni podzieleni zostali stosownie do dawniej już wydanego postanowienia z dn. 12. listopada 1816 o komisjach egzaminacyjnych dla urzędników publicznych, na trzy klasy, a z rozporządzenia nam. widzimy, że kandydat na ówczesnego Nadleśnego, t. j. urzędnika odpowiadającego obecnie zarządcy lub samoistnemu gospodarzowi lasowemu, musiał przy wstępie do III oddziału szkoły leśnej, wykazać się patentem Magistra administracyi królewskiego uniwersytetu warszawskiego, a nadto egzaminem osobnym z historyi naturalnej i matematyki stosowanej.

Kandydaci na urzędników o jedną klasę niższych jak: nadleśniczych, inspektorów magazynów drzewnych, mierniczych leśnych i wreszcie na urzędników leśno-biurowych przy wyższych władzach leśnych, wstępując na drugi oddział, musieli przedłożyć świadectwo dojrzałości akademickiej, a nadto przed Radą szkolną złożyć egzamin wstępny.

Wreszcie kandydaci do niższej służby jak: podleśnych, pisarzy magazynów drzewnych i oficjalistów leśno-biurowych, powinni byli, zapisując się na pierwszy oddział szkoły leśnej, prze-

dłżyć świadectwo z ukończonej szkoły wydziałowej, lub czterech klas szkoły wojewódzkiej i podobnie jak kandydaci II oddziału, złożyć przed Radą szkolną egzamin wstępny.

Te wysokie wymagania, jakie ówczesnym leśnikom stawiano, dowodzą tego cośmy na wstępie do naszych uwag o szkole warszawskiej powiedzieli, t. j. że myślą przewodnią znakomitego organizatora szkoły było: postawić leśnictwo narodowe na możliwie wysokim stopniu rozwoju. — Hr. Plater wiedział, że szkoła zawodowa, jeżeli wydaje ludzi o wysokim poziomie ogólnego i zawodowego wykształcenia, jest najpotężniejszym czynnikiem dobrobytu i postępu nie tylko w leśnictwie, ale w każdej gałęzi gospodarstwa i przemysłu.

Ale obok szkoły musi istnieć i chęć dobrego gospodarstwa u właścicieli lasów. Stosunki były wówczas pod tym względem idealne! Rząd Królestwa polskiego był zarządcą jednego miliona hektarów lasu, którego właścicielem był. naród, naród zbudzony do nowego życia, chwytający się z zapałem do pracy, aby wynagrodzić długą bezczynność i odrobić wiekowe zaległości. — Kierownictwo spoczywało w dzielnych rękach Platera i Brinkena, ludzi światłych, pełnych zapału i miłości dla zawodu. Jakże świetnie zapowiadała się przyszłość polskiego leśnictwa!

W r. 1831 ustąpił hr. Plater z naczelnego swego stanowiska, a w związku z tem i z wypadkami politycznymi stoi nagle prawie zamknięcie szkoły leśnej w r. 1832 po 14 letnim istnieniu. W 7 tomie „Sylwana“ w dziale: „Rocznik królewskiego korpusu leśnego“ znajdujemy już tylko krótką notatkę, że „z początkiem roku etatowego 1832 tak szkoła leśna teoretyczna „w Warszawie, iako i Szkoła praktyki niższej w Leśnictwie „Bodzentyń z Decyzji Rządu tymczasowego do dalszego postanowienia zamknięte zostały“. Upadek był nagły i niespodziewany, bo jeszcze w 6 tomie „Sylwana“ jest krótki artykuł p. t. „Wiadomość liczbowa o urzędnikach Korpusu leśnego w ogólności, a w szczególności o tych, którzy szkołę leśną warszawską przebyli.“ Artykuł ten uzasadnia korzyści szkoły warszawskiej, a z zestawienia liczbowego tam podanego, wynika, że cały Korpus leśny liczył 475 urzędników, a pomiędzy nimi było 50 ciu ukończonych uczniów szkoły leśnej.

Przejdźmy teraz do innych szczegółów, dla uzupełnienia obrazu i dla uzyskania lepszego poglądu na poziom wiedzy, panujący w pierwszej polskiej szkole leśnej.

4. Przedmioty wykładane.

Ze sprawozdań rocznych, ogłaszanych w Sylwaniu, zestawiamy przedmioty wykładane w pierwszym okresie istnienia szkoły, podajemy też na którym roku wykładane były i ile godzin w ciągu roku szkolnego zajmowały.

Przedmiot	Wykładano na roku	Ilość wykładów w jednym roku szkolnym	Wykładający
Arytmetyka	I.	20 do 40	Matuszewski Michał
Geometrya	I.	35 „ 46	„ „
Solidometriya (Stereometriya)	II.	5 „ 23	„ „
Algebra	II.	21 „ 55	„ „
Trygonometriya	II.	9 „ 28	„ „
Fizyka	II.	?	Skrodzki Józef
Mechanika	II.	27 do 64	„ „
Chemia	II.	19 „ 40	Kitajewski Adam
Zoologia ogólna i myśliwa	I.	40 „ 62	Skrodzki Józef
Entomologia	I.	10 „ 42	Kitajewski Adam i Krzyżanowski Jan
Botanika ogólna	I. II.	43 „ 70	Szubert Michał
Botanika leśna	I.	39 „ 61	„ „
Mineralogia	I. II.	27 „ 44	Kitajewski Adam
Miernictwo i niwelacya	I. II.	53 „ 110	Kolberg Juliusz
Uprawa leśna	I. II.	22 „ 56	Prezes Rady szk. L. Plater i Szubert M.
Wyrobienie leśne (użytkowanie)	II.	8 „ 17	Szubert Michał
Technologia	II.	12 „ 42	Kitajewski Adam
Szacowanie lasów	I. II.	18 „ 52	Brincken Juliusz
Administracya krajowa	II.	16 „ 25	Skarbek Fryderyk
Administracya leśna	II.	8 „ 11	Skarbek Fryderyk i Krysiński Dominik
Rachunkowość leśna	I. II.	?	Zewald
Urządzenie lasów	II.	18 do 30	Brincken Juliusz
Ekonomia leśna	II.	15 „ 24	„ „
Policya leśna	I. II.	10 „ 21	Prezes Rady szk. L. Plater i Skarbek F.
Statystyka leśna	I. II.	13 „ 27	Prezes Rady szk. L. Plater
Prawo leśne	II.	12 „ 28	Skarbek Fryderyk
Historya, Encyklopedia i Literatura leśna	I. II.	14 „ 20	Brincken Juliusz
Ekonomia polityczna	I. II.	32 „ 52	Skarbek Fryderyk
Nauka prawa (Encykl. prawa)	II.	11 „ 22	„ „
Nauka finansów	I. II.	21	„ „
Rysunek topograficzny	I. II.	32 do 216	Kolberg Juliusz i Heilmair Ludwik
Język niemiecki	I. II.	19 „ 77	Matuszewski Michał

Z zestawienia tego widzimy, że cały obszar ówczesnej wiedzy leśnictwa należycie był wyczerpany: szczególnem uwzględnieniem cieszyło się miernictwo i rysunek topograficzny, zajmujące najznaczniejszą ilość godzin wykładowych w roku. Obficie wyposażone były nauki przyrodnicze, a matematyka i działy jej pokrewne, również posiadały znaczną liczbę godzin. Nie wykładano natomiast łowiectwa, chociaż przedmiot ten w programie był zamieszczony.

Nie posiadamy niestety śladów, w jakim zakresie przedmioty pojedyncze wykładano, wnosząc jednak z pierwszorzędnych sił nauczycielskich, jakimi szkoła wyposażoną była, to przedmioty traktowane być musiały wzorowo, z możliwem przystosowaniem do potrzeb leśnictwa.

5. Szkoła praktyczna.

Aż do r. 1822/3 odbywali ukończeni uczniowie praktykę bądź przy urządzeniu lasów, bądź przy Nadleśnych jeneralnych, lub też przy Urzędach leśnych.

W r. 1822 założono na mocy postanowienia Namiestnika z r. 1818, szkołę praktyczną w koronnym leśnictwie lubocheńskim, położonem w obwodzie rawskim, województwie mazowieckiem, nad spławną rzeką Pilicą. Na nauczyciela tej szkoły przybył sprowadzony z Prus *Ludwik Justi* polecony przez *Jerzego Hartiga*. *Justiemu* powierzono kierownictwo szkoły praktycznej, tem samem wszedł on do składu Rady szkoły leśnej, pełnił zaś obok tego urząd nadleśnego w leśnictwie lubocheńskim.

W r. 1825 przeniesiono szkołę praktyczną do leśnictwa Bodzentyn w województwie sandomierskiem „a to tak dla korzystnego położenia tegoż Leśnictwa, iak również rozmaitych gatunków drzew leśnych w niem znajdujących się, niemniej i dla „znacznego wyrobu węgla z tegoż dla fabryk hutniczych do „starczanego.“

W r. 1829 opuścił *Justi* stanowisko nauczyciela a miejsce jego zajął *Kozłowski Wiktor*, o którym bliższe szczegóły podamy w dalszym rozdziale.

6. Frekwencya.

Ilość uczniów wynosiła według sprawozdań rocznych :

	w roku szkolnym													
	1818	18 ¹⁸ / ₁₉	18 ¹⁹ / ₂₀	18 ²⁰ / ₂₁	18 ²¹ / ₂₂	18 ²² / ₂₃	18 ²³ / ₂₄	18 ²⁴ / ₂₅	18 ²⁵ / ₂₆	18 ²⁶ / ₂₇	18 ²⁷ / ₂₈	18 ²⁸ / ₂₉	18 ²⁹ / ₃₀	18 ³⁰ / ₃₁
w oddziale I.	9	11	17	30	19	11	9	8	8	?	11	6	5	?
„ II.	·	4	8	11	11	8	9	11	·	?	4	3	4	?
„ III.	·	·	·	·	·	·	1	1	·	?	1	0	1	?
w szkole praktycznej	·	·	4	11	20	28	16	8	11	?	17	16	21	?
<i>Razem</i>	9	15	29	52	50	47	35	28	19	?	33	25	31	?
przeszło do służby rządowej						5	13	10	9	?	?	?	?	

Wskutek braku sprawozdań rocznych, nie wiemy ilu uczniów znalazło pomieszczenie od r. 1826 aż do końca. W wymienionym jednak wyżej artykule („Sylwan“ t. 6 str. 92 i n.) znajdujemy zestawienie, z którego wynika, że w r. 1830 było pomiędzy urzędnikami leśnymi 50 ukończonych uczniów szkoły, mianowicie: assessorów nadleśnych 3, nadleśnych 3, komisarzy leśnych 2, nadleśniczych 6, adjunktów klasy I 4, sekretarzy leśnych 6, podleśnych 21, pisarz lesny 1, adjunktów klasy II 4.

7. Środki naukowe.

Instytut teoretyczny i praktyczny kosztował rocznie okrągło 32 000 złp., co na naszą walutę czyni 11 500 K. Suma jak na owe czasy dosyć znaczna. Z tego opłacano profesorów, kupowano książki i pokrywano wszelkie potrzeby.

Stan środków naukowych, przedstawiał się według ostatniego sprawozdania następująco :

Biblioteka liczyła 420 dzieł w 1171 tomach.

Zbiory zoologiczne okazów	85
„ botaniczne „	236
„ mineralogiczne „	2219
Gabinet chemiczny preparatów	101
Instrumentów mierniczych	23
Wzory mechaniczne	2
Modele, globusy	12

Znaczna część książek i okazów pochodziła z darów, i tak n. p. nadleśny generalny województwa lubelskiego Kiciński składa

w darze w r. 1825 strzelbę pojedynkę po Królu Janie III, Zipser profesor z Neusohl w Węgrzech w r. 1824 100 kawałków rozmaitych skał węgierskich, prezes Rady szkolnej wspólnie z profesorami Kitajewskim i Skarbkiem, 382 minerałów „francuskich, niemieckich, kieleckich i litewskich“, Księżna Czartoryska, Generałowa ziem podolskich, 28 sztuk rozmaitych grzybów z wosku podług natury naśladowanych, prócz tego między ofiarodawcami znajdujemy nazwiska wszystkich profesorów szkoły i wiele innych osób. Dowodzi to wielkiego zainteresowania się szkołą ze strony społeczeństwa.

8. Grono profesorów.

Duszą każdej szkoły zawodowej są profesorowie, a o ile użyteczność zakładu i zdatność uczniów od poziomu umysłowego nauczycieli zawisała, to przyznać musimy, że warszawska szkoła leśna w wyjątkowo korzystnych była warunkach. W gronie profesorów tak nauk zawodowych jak pomocniczych i uzupełniających, znajdujemy pierwszorzędne siły pedagogiczne i naukowe. Dość wspomnieć nazwiska Platera, Brinkena, Skarbka, Szuberta, Kitajewskiego i t. d., aby zrozumieć jak sumiennie pracowano nad podniesieniem leśnictwa, skoro ludzi tej miary powołano na profesorów.

Dla uzupełnienia niniejszego szkicu, podaję krótkie życiorysy profesorów warszawskiej szkoły leśnej, zaczerpnięte częścią z „Sylwana“ częścią z „Wielkiej Encyklopedyi Orgelbranda“ i innych źródeł.

1. **Plater Ludwik** hr. syn Kazimierza Konstantego, ostatniego podkanclerzego litewskiego, ur. w 1774 r. w Krasławiu. W 20 roku życia brał udział w bitwie maciejowickiej, poczem przeniósł się do swych dóbr i trudnił się gospodarstwem. W r. 1805. powołany został na wizytatora uniwersytetu wileńskiego, a od 1807—1811 zajmował stanowisko inspektora lasów rządowych w zachodnich guberniach. W r. 1816. został sekretarzem stanu, generalnym dyrektorem dóbr i lasów rządowych, prezesem rady politechnicznej i senatorem kasztelanem. Odznaczył się nadzwyczajną działalnością i znakomitem uzdolnieniem organizatorskiem i administracyjnem. Był duszą ówczesnej administracyi lasów narodowych, urządził je, a za jego inicjatywę i według jego projektu założono warszawską szkołę leśną; przez cały ciąg jej istnienia był prezesem rady szkoły i jej kierownikiem.

W r. 1830. ustąpił z tego stanowiska, a w 1840. osiadł w Prusach, w dobrach swych Psarskie, gdzie zmarł w r. 1846. Oprócz wielu artykułów drukowanych w Dzienniku wileńskim, Sylwaniu i innych czasopismach, wydał: „Rzecz o gospodarstwie leśnem“ (Wilno 1807.) „Opisanie geograficzno-historyczno-statystyczne województwa poznańskiego“ (Paryż 1841) i w. i.

W szkole leśnej warszawskiej wykładał: policyę leśną, statystykę leśną i uprawę leśną.

2. **Brincken Juliusz** br. ur. 1792. r. w Brunświku, kończył uniwersytet w Getyndze i akademię leśną w Dreisigaker. W r. 1818. powołano go do Królestwa Polskiego, gdzie był nadleśnym naczelnym do r. 1833. Kierował urządzeniem gospodarstwa leśnego w dobrach rządowych i był redaktorem Sylwana od 4 do 9 tomu. Ogłosił: „Opis puszczy białowiezkiej“, „Wykład praktyczny węglarstwa“ (Warszawa 1825.) i „Rozprawy o leśnictwie“ (Warszawa 1821.). Zmarł 1846.

W szkole warszawskiej wykładał: Szacowanie lasów, Historję, Encyklopedyę i Literaturę leśną, Urządzenie lasów, Ekonomię leśną.

3. **Skarbek Fryderyk Florjan** hr. ur. 1792. w Toruniu. Ukończywszy liceum warszawskie, udał się 1809 do Paryża, dla dalszego kształcenia się w naukach. W r. 1818. został profesorem ekonomii politycznej w uniwersytecie warszawskim, w r. 1828. wyjechał za granicę celem zbadania szpitalów i więzień.

W r. 1842. został prezesem dyrekcji ubezpieczeń, następnie prezesem rady głównej zakładów dobroczynnych i t. d. Zmarł w r. 1866. w Warszawie. Wydał znaczną ilość dzieł treści ekonomicznej, najważniejsze z nich są: „Elementarne zasady gospodarstwa narodowego“ (2 t. Warszawa 1820), „Nauka administracyi (2 t. Warszawa 1821.) i wiele innych. Oprócz tego był płodnym powieściopisarzem.

W szkole leśnej wykładał od początku do r. 1828.: Ekonomię polityczną, Policyę leśną, Prawo ogólne, Naukę finansów, Administracyę krajową i leśną, Prawo leśne, Prawo natury.

4. **Szubeert Michał** ur. w r. 1787. w Ząbkach pod Warszawą. Ukończywszy liceum warszawskie, odbył kosztem rządu podróż do Paryża, celem wykształcenia się w botanice. Po powrocie do kraju został w r. 1813. profesorem leśnictwa w szkole prawa i administracyi, równocześnie profesorem botaniki w liceum. W r. 1818. został profesorem w szkole leśnej i dziekanem wy-

działu matematyczno-fizycznego w uniwersytecie, w rok potem uzyskał stopień doktora filozofii, następnie został członkiem najwyższej komisji egzaminacyjnej, a w r. 1825. dyrektorem ogrodu botanicznego, który jemu prawie był swój zawdzięcza i w którym z końcem r. 1824. blisko 10 000 gatunków roślin hodowano. Ogłosił: „Monografia sosny pospolitej“ (Sylwan 1820.), „Rozprawa o składzie nasienia i początkowym rozrastaniu się zarodka“ (Roczniki Tow. przyj. nauk t. 17 z r. 1824.) i inne. Najważniejszym jego dziełem jest „Opisanie drzew i krzewów leśnych Królestwa Polskiego“ (Warszawa 1827.) Zmarł w r. 1860. w Płocku.

W szkole leśnej wykładał przez cały czas jej istnienia Botanikę ogólną i leśną, Uprawę leśną, Użytkowanie lasów.

5. **Kitajewski Adam Maksymilian** ur. w r. 1789. w Warszawie. Kończył szkoły u Pijarów, poczem został aptekarzem, a w r. 1809. wysłany został kosztem rządu za granicę, celem usposobienia się na profesora chemii. Po powrocie do kraju w r. 1814. został profesorem nauk przyrodniczych w liceum warszawskim a w r. 1817. profesorem chemii na uniwersytecie warszawskim. Liczne jego rozprawy drukowano w Roczn. Tow. przyj. nauk, w Sylwanie i innych czasopismach. Dokonał on rozbioru wszystkich wód mineralnych krajowych.

W szkole warszawskiej wykładał: Entomologię, Mineralogię, Chemię, Technologię od r. 1818—1825. i od 1828—1832.

6 **Kolberg Juliusz**, ur. 1766 w Waldegk w w. ks. Meklenburg-Strelickiem. Nauki skończył w Berlinie, poczem został inżynierem geografem przy pomiarze części dzisiejszego królestwa polskiego. W r. 1808 przeszedł jako inspektor pomiarów do służby księstwa warszawskiego W r. 1819 został profesorem miernictwa i topografii w uniwersytecie warszawskim, a później członkiem Tow. przyj. nauk. Wydał „Kartę pocztową i podrózną król. polskiego i w. księstwa poznańskiego“ (1817) „Atlas ośmiu województw“ (1827) „Kartę król. polskiego w 8 sekcyach“ (1833). Oprócz map ogłosił „Teorię rysowania gór“ (1825) „Wzory rysowania map“ (1825) „Opisanie składu i użycia planimetru“ (Sylwan 1822) Tłumaczył nadto na język niemiecki „Wiesława“ Brodzińskiego. W szkole leśnej wykładał: Miernictwo, Niwelację i Rysunek topograficzny. Zmarł w 1831.

7. **Skrodzki Józef Karol**, ur. 1789 we wsi Bakoniki gub. grodzieńska. Studyował fizykę w Wilnie, w r. 1811 został profesorem fizyki, chemii i historii naturalnej w liceum warszawskim.

Przez 2 lata zwiedzał zakłady naukowe za granicą, a po powrocie do kraju został profesorem fizyki w uniwersytecie warszawskim. Oprócz tego wykładał fizykę w szkole aplikacyjnej artyleryi i był dyrektorem gabinetu fizycznego przy uniwersytecie. Był współredaktorem „Pamiętnika warszawskiego“ i wiele prac drukował w Roczn. warsz. Tow. przyj. nauk, w Sylwaniu i innych. Zm. 1832.

W szkole leśnej wykładał: Zoologię ogólną i myśliwą, Mechanikę i Fizykę.

8. **Krysiński Dominik**, profesor ekonomii politycznej w uniwersytecie warszawskim, wykładał w r. 1818 Administrację leśną.

9. **Krzyżanowski Jan Kanty**, ur. 1780 w Krakowie, kształcił się w Krakowie i Wiedniu. Od r. 1810—1812 był profesorem w uniwersytecie krakowskim, od 1812—1823 prof. nauk fizycznych w szkole wojewódzkiej lubelskiej.

Następnie został profesorem w szkole aplikacyjnej i szkole zimowej artyleryi w Warszawie, a po r. 1832 członkiem rady wychowania publicznego i prezydującym w Komitecie egzaminacyjnym. Ogłosił: „Wykład fizyki dla szkół wojewódzkich“ (Warszawa 1825) i wiele innych prac. Zmarł w r. 1854.

Wykładał w szkole leśnej Entomologię w latach 1825/26 i 1826/27.

10. **Lisiecki Dominik**, ur. 1801 na Podlasiu. Po ukończeniu nauk w uniwersytecie warszawskim pracował do 1833 w komisji rządowej przychodów i skarbu.

Był czynnym jako pisarz teatralny i poeta.

Wykładał Zarząd administracyjny i prawny, oraz ogólną ochronę lasów w roku 1830 (prawdopodobnie za Fryderyka Skarbka).

11. **Matuszewski Michał**, profesor lyceum warszawskiego, wykładał przez cały ciąg istnienia szkoły: arytmetykę, geometryę, solidometrię, algebrę, trygonometrię i język niemiecki. Brak bliższych szczegółów biograficznych.

12. **Zewald**, nadrachmistrz w wydziale leśnym komisji przychodów i skarbu wykładał rachunkowość leśną w r. 1819/20 i 1820/21

13. **Heilmeir Ludwik**, mierniczy leśny, uczył rysunku topograficznego w latach 1822/23 i 1823/24.

Oprócz powyższego grona profesorów szkoły teoretycznej, był jak wiadomo także profesor szkoły praktycznej. Początkowo od r. 1822 do 1828 piastował tę godność:

14. **Justi Ludwik**, który był równocześnie nadleśnym leśnictwa lubocheńskiego. Pochodził on z Prus i przybył do Królestwa polskiego na podstawie polecenia przez Jerzego Hartiga. Innych szczegółów nie posiadamy. Po jego ustąpieniu został profesorem szkoły praktycznej w r. 1829

15. **Kozłowski Wiktor**, ur. 1791 w Białymstoku, kształcił się w uniwersytecie wileńskim; w latach 1812—1818 służył w wojsku polskim, gdzie dosłużył się stopnia kapitana; następnie wstąpił do służby cywilnej w wydziale leśnictwa przy komisji skarbu królestwa polskiego, w r. 1829 został profesorem praktyki leśnej, a po zniesieniu szkoły był dyrektorem lasów ordynacyi Zamojskich, następnie znowu nadleśniczym rządowym. Oprócz wielu artykułów zamieszczonych w „Sylwaniu“ ogłosił „Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i orylski“ (2 t. Warszawa 1846) i „Pierwsze początki terminologii łowieckiej“ (1822). Zmarł w r. 1858.

Niewiele już pozostaje dodać na zakończenie powyższego szkicu, boć szkicem tylko pracę moją nazwać można. Brak w niej wielu szczegółów, któreby na życie szkolne i tok nauki światło rzucić mogły, a niedostatki te wynikają z zupełnego braku wspomnień osobistych, pamiętników i t. p. zapisków byłych uczniów szkoły leśnej. Cenne materyały do jej historii znajdują się rozrzucone po archiwach, do których dostępu nie miałem, a niejedno zapewne wspomnienie żyje jeszcze pomiędzy leśnikami Królestwa polskiego.

Zwracam się przeto z prośbą do szanownych czytelników, aby w „Sylwaniu“ ogłaszać zechcieli wszystkie najdrobniejsze nawet, zasłyszane z ust przodków lub wyczytane wspomnienia i wiadomości o pierwszej naszej szkole leśnej.

Oby tradycya tego pięknego zakładu stała się ogniwem łączącym wspaniałą przeszłość z przyszłością i pomogła nawiązać dawno przerwana nić dziejową polskiego leśnictwa..

Stanisław Sokołowski.
